

RECENZJA PRACY DOKTORSKIEJ POD TYTUŁEM „BARCHAN. MALARSKA METAFORA PEJZAŻU PUSTYNI” KATARZYNY DZIKOWSKIEJ.

Całokształt pracy doktorskiej Katarzyny Dzikowskiej oparty jest na subiektywnej analizie pustynnego krajobrazu, inspirowanego doświadczeniem pobytu artystki na Bliskim Wschodzie. Autorka pracy wychodzi od konwencjonalnego postrzegania pustyni jako monotonnej i pozbawionej życia przestrzeni. Jednakże jej wieloletni pobyt na tym egzotycznym terenie oraz kontakt z lokalnym środowiskiem i kulturą artystyczną opisaną szczegółowo w jednym z rozdziałów pozwoliły jej dostrzec bogactwo złożoności i rytmiczność pustynnego krajobrazu co zaowocowało artystyczną eksploracją tych zjawisk. Pustynia jest tu analizowana nie tylko jako przestrzeń fizyczna, ale także jako symboliczna i rytmiczna struktura, mająca głęboki wpływ na tożsamość i duchowość lokalnych społeczności. Praca bada, w jaki sposób środowisko pustynne, ze swoją cyklicznością i powtarzalnością form, jej subtelnym bogactwem, może stać się źródłem inspiracji.

Badania i twórczość autorki koncentrują się na analizie symboliki i rytmu pustyni, syntezie realistycznych motywów z minimalizacją środków artystycznych, fascynacji replikacją, re-renderingiem i warstwowością form, szukaniu relacji między abstrakcją a naturalną powtarzalnością zjawisk przyrodniczych i eksperymentowaniu z ograniczeniami formalnymi np. ograniczeniem środków wyrazu na rzecz poszukiwania uniwersalnych struktur wizualnych. Artystka stara się w metodyczny sposób dotrzeć do holistycznej i kompleksowej formy malarskiej, której istotą jest rytm pustyni.

Ważnym elementem pracy jest także krytyczne spojrzenie na reprezentacje pustyni w sztuce, szczególnie w kontekście Zatoki Perskiej (regionu Khaleej). Autorka przeciwstawia się orientalistycznym narracjom XIX wieku i skupia na głosie lokalnych twórców. Zwraca uwagę, że ich twórczość bywa spłykana przez zachodnie spojrzenie i dlatego konieczne jest uwzględnienie perspektywy rdzennej i duchowej.

Repetycja i rytm wizualny to dla artystki kluczowe zagadnienie i inspiracja do twórczych i analitycznych dociekań. Wiele miejsca w pracy teoretycznej zostało poświęcone artystom i teoretykom którym bliskie były owe zagadnienia. I tak dowiadujemy się, że w sztuce i teorii percepcji powtórzenie nie jest tylko mechanicznym dublowaniem - służy bowiem budowaniu struktury, skupianiu uwagi oraz wzmacnianiu przekazu i rytmu wizualnego. W muzyce powtórzenia pełnią rolę organizacyjną, umożliwiając rozpoznanie motywów i budowanie narracji. W sztukach wizualnych (w tym malarstwie, instalacjach czy grafice) powtórzenia kształtują rytm, prowadzą wzrok odbiorcy oraz budują napięcie i harmonię.

Wraz z rozwojem awangardy i modernizmu odrzucono klasycyzm na rzecz form konceptualnych i abstrakcyjnych. Repetycja staje się narzędziem estetycznym i ideowym, obecnym u artystów takich jak między innymi: Kazimierz Malewicz (geometryczne powtórzenia form), Sol Le Witt (modularne instalacje oparte na rytmicznym układzie), Piet Mondrian (kompozycje z prostych form i kolorów w układach powtarzalnych), Andy Warhol (seryjne powielanie ikon popkultury), Cy Twombly (powielanie organicznej, ekspresyjnej kreski tworzącej rytm bez odczucia monotonii), Władysław Strzemiński (teoretyk Unizmu u podstaw którego leży założenie repetycji oraz tworzenie maksymalnie uniwersalnego przekazu plastycznego). Artystów tworzących w oparciu o te idee jest bardzo dużo również na współczesnej scenie artystycznej czego przykładem może być twórczość Leona Tarasewicza i Apoloniusza Węglowskiego.

Krytyczne spojrzenie na zagadnienie repetycji mieli wybitni myśliciele tacy jak Walter Benjamin, który zauważał iż, powielanie prowadzi do utraty aury dzieła, związanej z jego niepowtarzalnością oraz zakorzenieniem w czasie i przestrzeni. Umberto Eco rozróżnia zaś repetycję (czyste powtórzenie) od seryjności - ciągu modyfikowanych, podobnych elementów. Repetycja zatem może być utożsamiana z brakiem kreatywności, ale seryjność już może nieść wartość artystyczną. Z kolei Gilles Deleuze dzieli powtórzenie na mechaniczne (czyste kopiowanie) oraz dynamiczne (związane z modyfikacją i zmianą w przestrzeni czasu). Twierdzi on również, że w sztuce dominują powtórzenia dynamiczne, które są środkiem ekspresji, a nie celem samym w sobie.

Zderzenia ideologiczno-teoretyczne stanowią więc bazę do wysnucia założenia, iż funkcja repetycji jako narzędzia komunikacji stanowi podstawowy mechanizm komunikacyjny – jest potrzebna do zrozumienia struktury przekazu, zwłaszcza w językach symbolicznych takich jak język wizualny i język muzyczny. Powtarzanie jest niezbędne do rozpoznawania, interpretowania i przypisywania znaczeń znanym formom. Repetycja stanowi więc rytm wizualny jako efekt organizacji powtarzających się elementów oraz pomaga utrzymać spójność przekazu, przyciągając uwagę i wzmacniając odbiór estetyczny. Nawet w warunkach powielania forma może pozostać świeża i wywoływać emocje, jeśli zostanie wprowadzona odpowiednia zmienność w postaci wariacji lub modyfikacji.

Wnioskować więc można, iż repetycja w sztuce to nie tylko technika, ale także strategia twórcza i filozoficzna. Może służyć estetyzacji, krytyce kultury masowej, badaniu granic oryginalności i komunikacji wizualnej. Choć powtarzalność krytykowana czasem była jako funkcja mechaniczna i pozbawiona aury, wiele nurtów i artystów wykorzystywało i wykorzystuje ją jako fundament sztuki.

Taki fundament leży u źródeł twórczości Katarzyny Dzikowskiej, która podejmuje dialog i buduje refleksję nad krajobrazem pustynnym, koncentrując się na rytmie, powtarzalności i duchowym wymiarze natury. Motyw pustyni, obecny w jej twórczości (cykl Barchan i Fluid Resistance), traktowany jest nie tylko jako temat wizualny, lecz jako metafora emocjonalnych i kulturowych napięć. Artystka wykorzystuje uproszczone formy, ograniczoną paletę barw i powtarzające się motywy w celu wywołania refleksji oraz nawiązania emocjonalnego kontaktu z odbiorcą. Ten priorytet może być źródłem duchowego wglądu oraz sposobem eksploracji tożsamości. Tak jak kiedyś Ojcowie Pustyni szukający łączności z Absolutem artystka traktuje sztukę jako formę medytacji i oporu wobec złożoności współczesnego świata dla której pustynne motywy choć pozornie banalne, mogą nieść głęboki potencjał emocjonalny i kulturowy lecz na to potrzebne jest schronienie i miejsce z zapleczem technologicznym do pracy które artystka szczęśliwie posiada.

Katarzyna Dzikowska opisuje swoją praktykę artystyczną jako zintegrowane podejście łączące tradycyjne techniki malarskie z nowoczesnymi metodami cyfrowymi i komputerowo wspomaganą produkcją. Zrezygnowała z oleju na rzecz akrylu oraz wykorzystuje grafikę wektorową w programach takich jak Illustrator i Photoshop. Prace często powstają w procesie hybrydowym, łączącym manualne działania z technologią. Jednak to wkład manualny nadaje dziełom artystki emocjonalnego i indywidualnego charakteru. Bardzo istotnym aspektem jest też precyzyjna organizacja pracy, planowanie i przestrzeganie procedur w pracy z urządzeniami.

Tak powstały główne cykle prac artystki: Trials and Cadance i Soundless Memory, wykonane techniką cięcia laserowego w płycie MDF oraz przy użyciu farb akrylowych o wymiarach 100-70 cm. Są to zamknięte w prostokącie kompozycje dynamicznych układów linii o zróżnicowanej skali które płynnie falują przypominając zarówno podmuch wiatru jak i ślady pozostawione na piasku. Całość utrzymana jest w ciepłych, beżowo – różowych oraz piaskowo – czarnych tonacjach o jednolitym kolorystycznie tle tworzącym zawsze wyraz głębi. Kompozycje te posiadają dużo delikatności i lekkości mimo swej złożoności przypominającą nieraz naruszoną, misternie tkaną pajęczą sieć. Formy te mogą kojarzyć się również z rzeźbionymi strumieniami energii lub topograficzną mapą krajobrazu. Wszystkie kompozycje posiadają płynność, ciągłość i wewnętrzny rytm.

Nieco inny, bardziej złożony jest cykl prac o wymiarach 50-70-130 cm pod tytułem Interlocked Recurrence. Stanowią one refleksję nad strukturą czasu, pamięci i powtórzeń. Centralnym elementem tych prac jest wielowarstwowa kompozycja wykonana z przezroczystych płyt plexiglasowych, na których znajdują się laserowo wycinane białe linie, które tworzą efekt trójwymiarowego tunelu lub organicznego korytarza wciągającego wzrok widza w głąb przestrzeni. W centrum niektórych prac widnieje wyraźna forma przypominająca strukturę DNA. Równoległe linie siatki i powtarzalność form tworzą iluzję

ruchu i głębi – tytułowe „nawarstwione powroty”. Takie ujęcie przestrzeni jako czegoś niematerialnego, ale „rysowanego” precyzyjnie i matematycznie, wprowadza dialog między sztuką a nauką.

Katarzyna Dzikowska w swojej pracy doktorskiej skupiła się na poszukiwaniu najwłaściwszej formy artystycznej wizualizującej symboliczny aspekt pustyni, rezygnując z przedstawienia figuratywnego na rzecz koncepcji rytmu i powtórzeń. Jej praca osadzona jest w kontekście dynamicznie rozwijającej się sceny artystycznej Zjednoczonych Emiratów Arabskich, ze szczególnym uwzględnieniem roli środowiska naturalnego i relacji człowieka z otoczeniem.

W pracy położono nacisk na subiektywną i introspektywną interpretację pustyni jako miejsca duchowego i kulturowego. Autorka, jako kobieta spoza regionu, podjęła temat z wrażliwością i próbą uniknięcia stereotypów, przeprowadzając szereg rozmów z lokalnymi twórcami. Efektem jest artystyczna, uniwersalna narracja o pustyni, ukazanej nie tylko jako krajobraz, lecz jako przestrzeń kulturowa i emocjonalna. Finalnie powstała trójwymiarowa koncepcja pustyni: jako język wizualny, jako przestrzeń symboli i relacji kulturowych oraz jako przestrzeń intymnego dialogu człowieka z otoczeniem.

Podsumowując, mgr Katarzyna Dzikowska posiada znaczący dorobek na płaszczyznach: dydaktycznym, organizacyjnym oraz artystycznym. Praca doktorska mgr Katarzyny Dzikowskiej pt. „Barchan. Malarska metamorfoza pejzażu pustyni”, zrealizowana pod opieką naukową promotora dra hab. Łukasza Rudeckiego profesora Uniwersytetu Radomskiego, reprezentuje wysoki poziom merytoryczny i formalny, stanowi oryginalne, całościowe i spójne dzieło artystyczne oraz spełnia wszystkie wymagania ustawowe dotyczące nadania stopnia naukowego doktora w dziedzinie sztuki w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki. Dlatego w pełni popieram wniosek o nadanie stopnia doktora mgr Katarzynie Dzikowskiej przez Senat Uniwersytetu Radomskiego im. Kazimierza Pułaskiego.

Dr hab. Piotr Wachowski prof. ASP

